

Výrazy

Jaroslav Drobek

jaroslav.drobek@goa-orlova.cz

Gymnázium a Obchodní akademie Orlová

1. Lomené výrazy

GOA –
ORLOVA.CZ

Definiční obory výrazů

Příklad 1.1 $\frac{x}{x+2}$

$$x + 2 \neq 0$$

$$x \neq -2$$

$$\underline{\mathbb{R} \setminus \{-2\}}$$

Příklad 1.2 $\frac{1}{x} + \frac{1}{x+1}$

$$x \neq 0 \quad \wedge \quad x + 1 \neq 0 \\ x \neq -1$$

$$\underline{\mathbb{R} \setminus \{-1, 0\}} = \underline{(-\infty; -1) \cup (-1; 0) \cup (0; \infty)}$$

Příklad 1.3 $\sqrt{x+2}$

$$x + 2 \geq 0$$

$$x \geq -2$$

$$\underline{(-2; \infty)}$$

Příklad 1.4

$$\frac{1}{1-\sqrt{x}}$$

$$x \geq 0$$

$$\wedge \quad 1 - \sqrt{x} \neq 0$$

$$\sqrt{x} \neq 1$$

$$x \neq 1$$

$$\underline{(0; 1) \cup (1; \infty)}$$

Příklad 1.5

$$\frac{2x}{\frac{x+1}{\frac{x-2}{x+3}}}$$

$$x + 1 \neq 0$$

$$\cancel{x \neq -1}$$

$$\wedge \quad x + 3 \neq 0$$

$$\cancel{x \neq -3}$$

$$\wedge \quad \frac{x-2}{x+3} \neq 0$$

$$x - 2 \neq 0$$

$$\cancel{x \neq 2}$$

$$\underline{\mathbb{R} \setminus \{-3, -1, 2\}} = \underline{(-\infty; -3) \cup (-3; -1) \cup (-1; 2) \cup (2; \infty)}$$

Příklad 1.6 $\frac{1}{3-|x|}$

$$3 - |x| \neq 0$$

$$3 \neq |x|$$

$$|x| \neq 3$$

$$\underline{\underline{\mathbb{R} \setminus \{3, -3\}}}$$

Příklad 1.7 $\sqrt{2 - |x|}$

$$2 - |x| \geq 0$$

$$2 \geq |x|$$

$$|x| \leq 2$$

$$\underline{\underline{\langle -2; 2 \rangle}}$$

Úpravy výrazů

Příklad 1.8 Zjednodušte: $2 - \frac{6-9x}{3x-2}$

$$\dots \text{def. obor: } 3x - 2 \neq 0$$

$$3x \neq 2$$

$$x \neq \frac{2}{3}$$

$$2 - \frac{6-9x}{3x-2} = 2 - \frac{3(2-3x)}{3x-2} = 2 - \frac{3(2-3x)}{(3x-2)} = 2 - \frac{\cancel{3(2-3x)}}{\cancel{(2-3x)}} = 2 + 3 = \underline{\underline{5}}$$

Příklad 1.9 Převeďte do součinového tvaru: $\frac{x+3}{2} + \left(-2 - \frac{1}{x}\right)$ ... def. obor: $x \neq 0$

$$\begin{aligned} \frac{x+3}{2} + \left(-2 - \frac{1}{x}\right) &= \frac{x+3}{2} - 2 - \frac{1}{x} = \frac{x+3}{2} - \frac{2}{1} - \frac{1}{x} = \frac{x(x+3) - 4x - 2}{2x} = \frac{x^2 + 3x - 4x - 2}{2x} \\ &= \frac{x^2 - x - 2}{2x} = \underline{\underline{\frac{(x-2)(x+1)}{2x}}} \end{aligned}$$

Příklad 1.10

$$\begin{aligned} \frac{\frac{1+x}{1-x} - \frac{1-x}{1+x}}{\frac{1+x}{1-x} - 1} &= \frac{\frac{(1+x)^2 - (1-x)^2}{(1-x)(1+x)}}{\frac{1+x-(1-x)}{1-x}} = \frac{\frac{1+2x+x^2 - (1-2x+x^2)}{(1-x)(1+x)}}{\frac{1+x-1+x}{1-x}} = \frac{\frac{1+2x+x^2 - 1+2x-x^2}{(1-x)(1+x)}}{\frac{2x}{1-x}} = \frac{\frac{4x}{(1-x)(1+x)}}{\frac{2x}{1-x}} \\ &= \frac{4x}{(1-x)(1+x)} \cdot \frac{1}{2x} = \frac{4x}{1+x} \cdot \frac{1}{2x} = \frac{2}{1+x} \cdot \frac{1}{1} = \underline{\underline{\frac{2}{1+x}}} \end{aligned}$$

definiční obor výrazu

$$I. 1-x \neq 0 \quad II. 1+x \neq 0 \quad III. \frac{1+x}{1-x} - 1 \neq 0$$

$$\underline{\underline{x \neq 1}}$$

$$\underline{\underline{x \neq -1}}$$

$$\frac{2x}{1-x} \neq 0$$

$$2x \neq 0$$

$$\underline{\underline{x \neq 0}}$$

Příklad 1.11

$$\begin{aligned}
 & \frac{\frac{a+b}{a-b} - \frac{a-b}{a+b}}{1 - \frac{a^2+b^2}{a^2-b^2}} \cdot \frac{2 - \frac{1+b^2}{b}}{\frac{1}{b^2} - \frac{2}{b} + 1} = \frac{\frac{(a+b)^2 - (a-b)^2}{(a-b)(a+b)}}{\frac{a^2 - b^2 - (a^2 + b^2)}{a^2 - b^2}} \cdot \frac{\frac{2b-1-b^2}{b}}{\frac{1-2b+b^2}{b^2}} \\
 &= \frac{\frac{a^2 + 2ab + b^2 - (a^2 - 2ab + b^2)}{(a-b)(a+b)}}{\frac{a^2 - b^2 - a^2 - b^2}{(a-b)(a+b)}} \cdot \frac{b^2(2b-1-b^2)}{b(1-2b+b^2)} \\
 &= \frac{a^2 + 2ab + b^2 - a^2 + 2ab - b^2}{a^2 - b^2 - a^2 - b^2} \cdot \frac{b(-1+2b-b^2)}{(1-2b+b^2)} \\
 &= \frac{4ab}{-2b^2} \cdot (-b) = \frac{4ab^2}{2b^2} = \underline{\underline{2a}}
 \end{aligned}$$

definiční obor výrazu

$$\begin{array}{lllll}
 I. a - b \neq 0 & II. a + b \neq 0 & III. \cancel{b \neq 0} & IV. 1 - \frac{a^2+b^2}{a^2-b^2} \neq 0 & V. \frac{1}{b^2} - \frac{2}{b} + 1 \neq 0 \\
 \cancel{a \neq b} & \cancel{a \neq -b} & & -2b^2 \neq 0 & 1 - 2b + b^2 \neq 0 \\
 & & & b \neq 0 & (1 - b)^2 \neq 0 \\
 & & & & \cancel{b \neq 1}
 \end{array}$$

Výrazy ze slovních úloh

Příklad 1.12 Od 1.1.2021 došlo ke změně ve výpočtu čisté mzdy zaměstnance, která spočívala zejména ve zrušení tzv. superhrubé mzdy. Zjisti, jak se změnila čistá mzda zaměstnance, který má hrubou mzdu 30 000,- a uplatňuje daňovou slevu na sebe a 3 své neplnoleté děti.

Lze dohledat:

- ▶ zdravotní pojištěné (zaměstnanec) ... $z = 4,5\%$
- ▶ zdravotní pojištěné (zaměstnavatel) ... $z' = 9\%$
- ▶ sociální pojištěné (zaměstnanec) ... $s = 6,5\%$
- ▶ sociální pojištěné (zaměstnavatel) ... $s' = 24,8\%$
- ▶ daň ... $d = 15\%$

hrubá mzda ... $h = 30\,000$

$$\text{superhrubá mzda} \dots h^* = h + \frac{z'}{100}h + \frac{s'}{100}h = h + \frac{h}{100}(z' + s')$$

$$\text{čistá mzda 2021} \dots c_{21} = h - \frac{z}{100}h - \frac{s}{100}h - \left(\frac{d}{100}h - s_{21} - s_1 - s_2 - s_3 \right)$$

$$\text{čistá mzda 2020} \dots c_{20} = h - \frac{z}{100}h - \frac{s}{100}h - \left(\frac{d}{100}h^* - s_{20} - s_1 - s_2 - s_3 \right)$$

$$\text{rozdíl} \dots c_{21} - c_{20} = \frac{d}{100}(h^* - h) + s_{21} - s_{20} = \frac{d}{100} \frac{h}{100}(z' + s') + s_{21} - s_{20} = \underline{\underline{1771,-}}$$

Uplatňované daňové slevy:

- ▶ na zaměstnance 2020 ... $s_{20} = 2070,-$
- ▶ na zaměstnance 2021 ... $s_{21} = 2320,-$
- ▶ na 1. dítě ... $s_1 = 1267,-$
- ▶ na 2. dítě ... $s_2 = 1617,-$
- ▶ na 3. dítě ... $s_3 = 2017,-$

Výrazy ze slovních úloh

Příklad 1.13 Na dveřích taxi je napsáno: Nástupní sazba 150,- Kč 1 km jízdy... 25,- Kč .

Sestavte výraz s proměnou x (počet ujetých km), kterým lze počítat cenu jízdného.

za jízdu v délce 2 km ... $150 + 25 \cdot 2$

za jízdu v délce 6 km ... $150 + 25 \cdot 6$

za jízdu v délce x km ... $150 + 25x$

Příklad 1.14 Nakupujeme v obchodě sušenky a jedny sušenky stojí 15,- Kč. Sestavte výraz s proměnnými x, y (x ... hodnota bankovky, y ... počet koupených sušenek), kterým lze spočítat vrácenou částku.

Platíme stovkou, kupujeme 2 sušenky ... $100 - 15 \cdot 2$

Platíme dvoustovkou, kupujeme 2 sušenky ... $200 - 15 \cdot 4$

Platíme pěstistovkou, kupujeme 2 sušenky ... $500 - 15 \cdot 12$

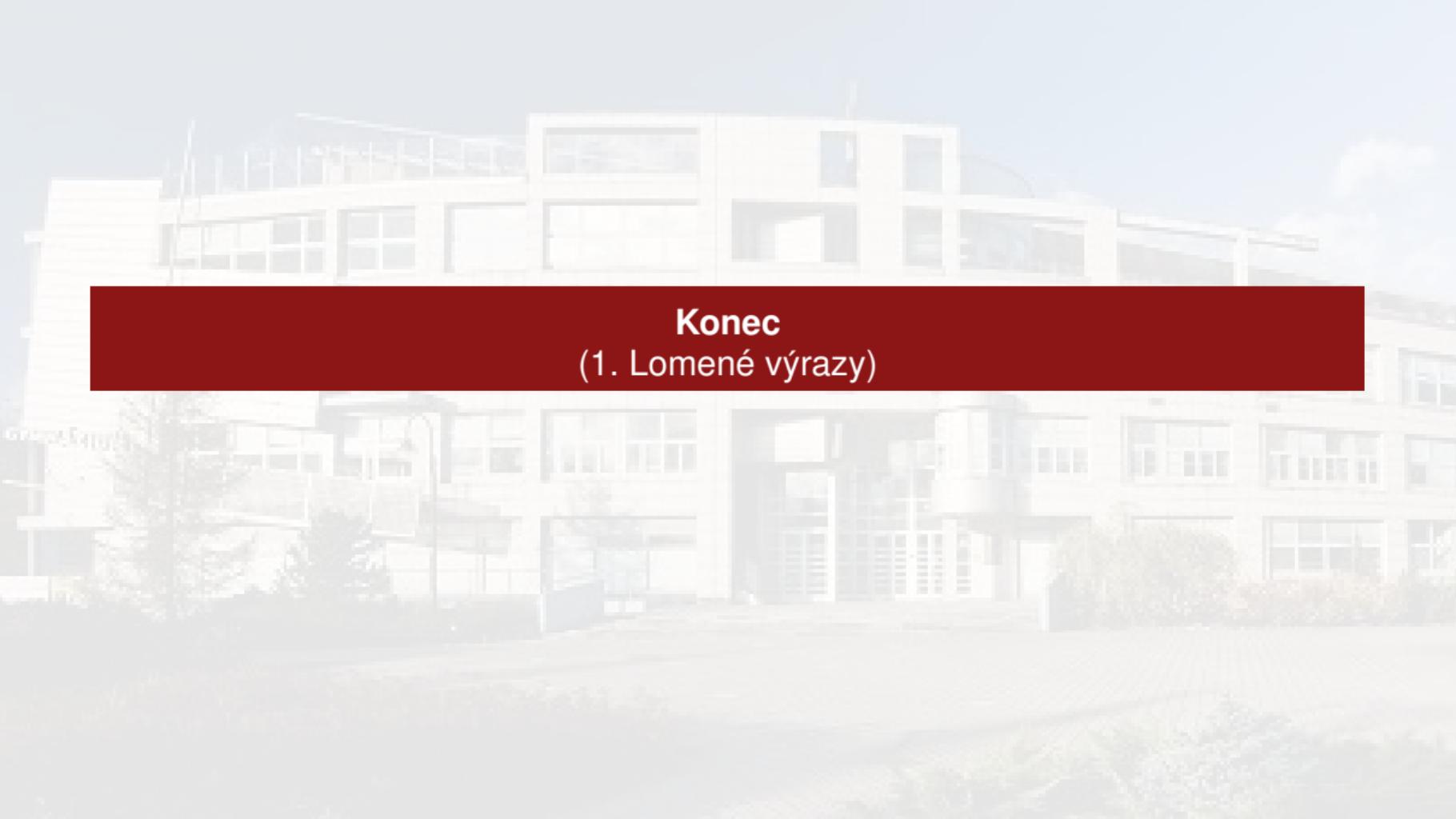
... $x - 15 \cdot y$

Výrazy ze slovních úloh

Příklad 1.15

Zapište výrazem s proměnnou či proměnnými:

- a) rozdíl x a y ... $x - y$
- b) čtyřnásobek součtu u a v ... $4(u + v)$

Konec
(1. Lomené výrazy)